

Mindestenene ved Brende Mølle.

Af Rasmus Jørgen Jensen, Næs.

Tæt ved Andelsmejeriet „Fælleslykke“ ved Brende Mølle staa 2 store Kampestenene, hvis Indskrifter har været de fleste noget gaadefulde. De var oprindelig rejst ved hver sin Side af „Præstegyden“, hvor denne støder til Landevejen ved Brende Mølle, af et Par Præster i Tanderup, hvis Ejendommeligheder har gjort deres Navne kendt hos Sognets Folk til op imod Nutiden. — Den ene Sten, hvis Indskrift skal læses: *Hr. Mikkel Jakobsøn Rørup, 1707*, stod oprindelig ved den østre Side af nævnte Gyde; men paa Grund af de forandrede Forhold paa Stedet i den nyere Tid, blev den flyttet over ved Siden af den anden Sten, som noget nær staa paa sit gamle Sted, og hvis Indskrift skal læses: *Peter Mathias Arensbach, 1784*. Begge Sten blev 1918 sat ved Siden af hinanden paa et Cementunderlag.

Hvad de to nævnte Præster angaar, da var Mikkel Jakobsen Rørup en Degnesøn fra Rørup, blev Præst i Tanderup 1687 og døde i Marts 1721. Han blev gift første Gang den 24. September 1688 med Formandens Enke, Anna Jensdatter, og anden Gang med Anna Margrete Nielsdatter, en Præstedatter fra Sandager.

Peter Mathias Arensbach var en Præstesøn fra Ejlby i Skovby Herred, hvor han blev født 1739; blev kaldet til Tanderup som Hjelpepræst hos Pastor Goiske 1769; fik kaldet efter dennes Død 1773 og døde selv den 29. Januar 1811. Hans Kone, Gertrud Henriksdatter Goiske, var en Datter af Formanden.

Mikkel Rørups Navn har til op mod Nutiden været kendt af alle i Tanderup Sogn, rigtignok nærmest under Betegnelsen „Mikkel med de sid' Bukser“. — Han skal have været en af de største Heksemestre og Sortekunstnere, som har levet her paa Egnen i hine Overtroens Tider, og underlige er de mange Historier, som gamle Folk har vidst at fortælle om ham. — Saaledes, at alle Godsets Præster en Gang var kaldet til Wedellsborg for at mane en Jomfru ned, som gik igen i Gaardens Lystskov. Ingen af de andre Præster kunde magte hende; men over for Hr. Mikkel, som stod nederst i Rækken, prellede alle hendes Kunster af, og han manede Genfærdet saa dybt i Jorden, at det aldrig mere lod sig se. — Det var maaske samme Gang, at da Mikkel kørte hjem

om Aftenen, blev Hestene pludselig staaende uden at kunne trække Vognen af Stedet. Han befalede da Kusken at tage det ene Baghjul af og lægge det op i Vognen og derefter at køre igen, men uden at mæle et Ord. De kom ogsaa godt hjem til Præstegaarden paa de 3 Hjul; men det var Fanden selv, som havde holdt Vognen, og som Mikkel saa havde tvunget til at bære den Aksel, hvorpaa det aftagne Hjul havde siddet. — Disse og lignende Historier blev i de Tider og længe efter i fuldt Alvor tagne for Sandhed, og Følgen blev, at den uvidende og overtroiske Befolkning med hemmelig Gru betragtede en saadan Præst, der stod som Sejerherre i saa haarrejsende Begivenheder, og som kunde tvinge den onde selv til at være Tjener for sig. —

Arensbach var ogsaa en højst ejendommelig Personlighed, om hvem der har levet en Del Fortællinger i Folkemunde. Da han saaledes en Gang skulde ægtevie et Par Folk fra Haare, hvoraf Karlen ikke havde det bedste Rygte paa sig for Flid og god Opførsel, hvor imod Pigen havde Ord for det modsatte, begyndte han sin Tale til Brudeparret foran Alteret med følgende Ord: „Man spænder to Asener for én Vogn, det ene trækker frem og det andet tilbage, hvordan skal den Vogn komme af Sted?“ — Det Hus, hvori disse Folk boede, kaldtes Hyrdehuset og laa ude ved Haare Bjerge ved det sydvestlige Hjørne af den store Mose, men blev brudt af ved 1880.

I de Tider blev Korntienden taget paa Marken, og denne Ordning kunde vel nok en Gang imellem friste Tiendeyderne til at

De 2 gamle Mindestene ved Brende Mølle.

knibe lidt, hvor det kunde lade sig gøre. En Gaardmand i Sognet havde saaledes en Høstdag sagt til sine Piger, at de paa et vist Sted i Marken skulde binde smaa Neg, for der skulde Præsten have sit Tiendekorn. Dette maa være kommet Arensbach for Øre, thi den følgende Søndag begyndte han sin Prædiken saaledes: „Maren og Karen og Kirsten binder smaa Neg, for her skal Præsten have sin Tiende!“ Hvorefter han saa i harmfulde Udtryk dømte de vedkommende til at brændes i Helvede.

Det var i den saakaldte rationalistiske Tid, at Arensbach var Præst, og han var da ogsaa, som de fleste andre dalevende Præster, mærket af Tiden, som han levede i, saa at han sjældent prædikede om de Ting, som burde høres i Kirken. Dette gav Anledning til, da han en Gang ved et Skriftemaal holdt en af sine sædvanlige Taler, der ikke havde stort med Kristendommen at gøre, at en Gaardkone, Ane Knuds fra Haare, rejste sig op og sagde til Præsten: „Men Herre Gud! skal vi da ikke høre et Guds Ord her i dette Hus i Dag?“ Dette Optrin maa betegne vedkommende Kone som en dyb og selvtænkende Kvinde, der ikke kunde nøjes med at høre om det, som Præsten helst vilde tale om. Og ikke mindst maa man huske paa, i hvad Tidsperiode det skete, hvor forkuet og overset Bondestanden den Gang i Almindelighed følte sig over for de højere Samfundslag. Den foranførte Overlevering lever endnu hos nævnte Kones Efterkommere.

En stor Gravsten, der før har dækket Arensbachs Grav paa Kirkegaarden, blev for en Del Aar siden indsat i Vaabehuset.

Med Hensyn til de nærmeste Omgivelser, hvor de ovenfor omhandlede Mindestene har havt deres Plads i saa mange Aar, da har Brende Mølleaa i gammel Tid dannet Skel mellem Vends og Baag Herreder, saa at Haare, der ligger Nord for Aaen, hørte til Vends Herred, men det øvrige Sogn, som ligger Syd for Aaen, hørte til Baag Herred. Derfor har man til op imod Nutiden kunnet høre det gamle Gaadespørgsmaal: „Ved du, hvem der bor i Vends Herred og henter sin Kaal i Baag Herred?“ Hvortil Svaret lyder: „Brende Møller.“ Møllerens Have har nemlig al Tid ligget ved den modsatte Side af Aaen som Bygningerne. Biskop Jakob Madsen skriver i sin Visitatsbog 1589 bl. a. om Brende Møller, at „Møllen staar i Vendsherret oc hans Kolgord i Bogherret“. Kaalgaard var den almindelige Betegnelse for en Bondehave i gammel Tid.

Dette forhen saa naturskønne Sted ved Brende Mølle, da den gamle, Bindingsværks, straatækkede Vandmølle, omgivet af ærværdige, gamle Træer og med velholdte Haver, laa ene der nede i Dalen og havde ingen nærmere Naboer end Præstegaarden og den forreste Gaard i Haare By, har nu for største Delen mistet denne Egenskab, siden Andelsmejeriet „Fælleslykke“ 1887 og Elektricitetsværket 1912 blev bygget tæt ved Møllen tillige med flere Huse til nævnte Virksomheders Bestillingsmænd. Det før saa hyggelige Sted, hvis Ro kun blev afbrudt af Vandets Brusen gennem Sluseværket, ligner nu en travl Fabriksplads. I ældre Tider, før Cykler og Biler kom i Brug, var der under almindelige Forhold ikke megen Færdsel paa Landevejen, som gaar der forbi. Broen over Aaen laa indtil i 1850-erne en 15 Meter længere mod Vest. I 1899 anlagdes i nogenlunde lige Retning en ny offentlig Vej fra Brende Mølle (ved Mejeriet) til Emtækær. I Forvejen laa der en Gangsti omtrent paa samme Sted.
